

Izvanučionička nastava prirode i društva u zoološkom vrtu

Đuđik, Stela

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:028583>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-17**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

Sveučilište u Zadru

Odjel za nastavničke studije u Gospiću
Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij za učitelje

Stela Đudik

Izvanučionička nastava prirode i društva u zoološkom vrtu

Diplomski rad

Gospić, 2019.

Sveučilište u Zadru

Odjel za nastavničke studije u Gospiću
Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij za učitelje

Izvanučionička nastava prirode i društva u zoološkom vrtu

Diplomski rad

Student/ica:

Stela Đudić

Mentor/ica:

doc.dr.sc. Krešimir Žganec

Gospić, 2019.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Stela Đudik**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Izvanučionička nastava prirode i društva u zoološkom** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Gospić, 27. rujna 2019.

SAŽETAK

Izvanučionička nastava prirode i društva u zoološkom vrtu

U ovom radu polazi se od teorijskog pojašnjenja, kako same izvanučioničke nastave, tako i njezinih ciljeva, te njene važnosti za učitelje/učiteljice i njihove učenike/učenice. Osim teorijskog pojašnjenja izvanučioničke nastave, napravljena je usporedba odvijanja nastave prirode i društva u zoološkom vrtu u drugim europskim državama i u Republici Hrvatskoj. Cilj diplomskog rada je saznati u kojoj mjeri se nastava iz predmeta priroda i društvo kao izvanučionička nastava provodila o zoološkom vrtu na području Osječko-baranjske županije. Provedena je anketa s učiteljima razredne nastave osnovnih škola Osječko-baranjske županije koji su tijekom školske godine 2017./2018. organizirali posjet Zoološkom vrtu u Osijeku. Osim ankete, analizom školskih kurikuluma osnovnih škola Osječko-baranjske županije za školsku godinu 2018./2019. određeno je u kojem obliku i koliko često se nastava odvija u zoološkim vrtovima. Istraživanja pokazuju kako učitelji/učiteljice imaju uglavnom pozitivna iskustva kada je u pitanju odvijanje izvanučioničke nastave u zoološkom vrtu. Analizom školskih kurikuluma ustanovljeno je da se izvanučionička nastava, relativno rijetko odvija u zoološkom vrtu u osnovnim školama Osječko-baranjske županije tijekom školske godine 2018./2019.

Ključne riječi: izvanučionička nastava, priroda i društvo, zoološki vrt

SUMMARY

Extra-curricular nature and society classes at the zoo

This graduate thesis starts with a theoretical explanation of both the extra-curricular teaching and its goals, and also its importance for teachers and their students. In addition brief comparison of extra-curricular teaching of nature and society in Zoo in the Republic of Croatia and in two other European countries was conducted. The aim of this graduate thesis was to examine how often was extra-curricular teaching of nature and society organized in schools of Osijek-baranja County Zoos. In a short questionnaire, teachers of Osijek-baranja County were asked about extra-curricular teaching in Zoos. In addition, examination of elementary school curriculum of all schools in Osijek-baranja County, was conducted in order to establish how often is extra-curricular teaching organized in Zoos. Teachers of Osijek-baranja County mainly have positive attitude towards extra-curricular teaching organized in Zoos but visit Zoo was rarely visited during school year 2017./2018.

Keywords: extra-curricular teaching, nature and society classes, zoo

Sadržaj

1. UVOD	8
1.1. IZVANUČIONIČKA NASTAVA U NASTAVI PRIRODE I DRUŠTVA	10
1.1.1. Važnost izvanučioničke nastave.....	11
1.1.2. Zadaća izvanučioničke nastave	12
1.1.3. Planiranje i ustrojavanje izvanučioničke nastave	13
1.2. VRSTE IZVANUČIONIČKE NASTAVE	15
1.2.1. Nastavne posjete.....	15
1.2.2. Mjesto izvođenja nastavne posjete u blizini škole	17
1.2.3. Školski izleti.....	20
1.2.4. Školske ekscurzije.....	22
1.2.5. Škola u prirodi.....	24
1.3 ODVIJANJE NASTAVE PRIRODE I DRUŠTVA U ZOOLOŠKOM VRTU – U SVIJETU	25
1.3.1 Zoološki vrt u Dublinu (Irska)	25
1.3.1.1 Povijest zoološkog vrta.....	25
1.3.1.2 Dobne skupine edukacijske nastave u zoološkom vrtu	25
1.3.1.3 Tijek nastave u zoološkom vrtu.....	26
1.3.1.4 Posvajanje životinja.....	26
1.3.2 Zoološki vrt u Švedskoj	29
1.4 ODVIJANJE NASTAVE PRIRODE I DRUŠTVA U ZOOLOŠKOM VRTU U REPUBLICI HRVATSKOJ	30
1.4.1 Zoološki vrt u Osijeku	31
1.4.1.1 Povijest zoološkog vrta.....	31
1.4.1.2 Posjet i odvijanje nastave u zoološkom vrtu	31
1.4.1.3 Posvajanje životinja i novčana podrška grada.....	33

1.4.2	Zoološki vrt u Zagrebu.....	33
1.4.2.1	Obrazovni programi zoološkog vrta u Zagrebu.....	34
1.4.2.2	Posvajanje životinja.....	35
1.5	Ciljevi istraživanja.....	36
4	METODOLOGIJA RADA	36
4.1	Ispitanici i postupak prikupljanja podataka	36
5	REZULTATI ISTRAŽIVANJA	38
5.1	Posjeti škola i fakulteta osječkom zoološkom vrtu u 2018. g.	38
5.2	Održavanje izvanučioničke nastave u osnovnim školama grada Osijeka u 2018. g. prema školskih kurikulumima	41
6	RASPRAVA.....	43
7	ZAKLJUČAK	45
8	LITERATURA.....	46
9	POPIS SLIKA	49
10	POPIS TABLICA.....	50
11	PRILOZI.....	51

1. UVOD

Svi znamo kako su djeca uvijek voljela svoje slobodno vrijeme provoditi u prirodi, bilo to negdje na nekakvom izletu ili općenito, vani, na ulici, bilo igrajući se sa svojim vršnjacima ili igrajući se sa životinjama pretvarajući se da su mali istraživači. Iako nove generacije sve više bivaju u zatvorenom, pred računalima i ostalom današnjom tehnologijom, vjerujem da ipak još uvijek vole isto tako provoditi vrijeme na otvorenom.

Iako se generacije sve više mijenjaju, smatram kako su igra, pa tako i učenje na otvorenom bitni za učenikov rast i razvoj. Također smatram kako je od velike važnosti kako za učitelja tako i za učenika izvanučionička nastava. Ona najviše pomaže učenicima, a svrha i cilj joj je pružiti učenicima iskustvo "iz prve ruke". Jako je bitan taj vizualni, ali isto tako bitniji onaj opipni i osjetilni osjećaj kojeg učenici dobiju prilikom učenja.

Isto tako je važno da današnja nastava napreduje, da u središtu nastave bude učenik, a ne gradivo. Da se učenik može slobodno razvijati, promatrati prirodu svim svojim osjetilima, a ne samo pasivno primati podatke koje mu daje njegov učitelj. Kako bi se to ostvarilo učitelji trebaju tražiti nove načine kako što bolje svojim učenicima prenijeti znanje i isto tako svoje osobno iskustvo.

Učitelji se ne bi trebali plašiti novih načina provedbe nastavnih sadržaja, već bi ih trebali isprobavati, usavršavati, te ispravljati pogreške. Trebali bi razvijati maštu, kako kod učenika, tako i svoju. Također, ponekad i nastavu izvesti kao "učenje kroz igru" kako bi učenici lakše i ponekad na zanimljiviji način usvojili nastavno gradivo.

Sve donedavno zoološki vrtovi služili su za smještaj divljih životinja da bi ih ljudi mogli bolje upoznati i diviti im se. U bliskoj su prošlosti zoološki vrtovi bili samo mjesta s nizom kaveza u kojima su u vrlo lošim uvjetima boravile divlje životinje. No, danas, zoološki vrtovi svojim stanovnicima mogu stvoriti uvjete koji su barem približno slični onima u prirodi, to jest dovoljno životnog prostora i prirodnog okoliša (Husanović-Pejnović, 2011:79).

Danas, zbog toga, zoološki vrtovi imaju znatno drugačiju ulogu, prije svega u edukaciji, ali i u zaštiti životinjskih vrsta koje u njima obitavaju, a od kojih su već izrazito rijetke i ugrožene u divljini. U mnogim zoološkim vrtovima danas već postoje i posebne zoološke škole i tečajevi za učitelje i učenike u kojima se stječu znanja o životinjama, a tečajeve drže iskusni zaposlenici tih ustanova (Husanović-Pejnović, 2011:79).

Držanje ugroženih vrsta životinja u zoološkim vrtovima spasilo je pojedine vrste od nepovratna nestanka s lica Zemlje nakon što su već izumrle u slobodnoj prirodi. Da nema uzgoja ugroženih vrsta u zatočeništvu, bila bi izgubljena svaka borba za njihov opstanak (Husanović-Pejnović, 2011:79).

Ukoliko ih se na dobar način motivira učenicima je danas prilikom posjeta zoološkom vrtu znatno zanimljivije promatrati i učiti o divljim životinjama nego prije. Pri samoj najavi odlaska u zoološki vrt, u razgovoru s učenicima učitelji bi trebali saznati što više o interesima učenika, te na taj način znatno bolje pripremiti i motivirati svoje učenike za organizirani posjet zoološkom vrtu. (Husanović-Pejnović, 2011:80)

1.1. IZVANUČIONIČKA NASTAVA U NASTAVI PRIRODE I DRUŠTVA

Oblik nastave koji podrazumijeva ostvarivanje planiranih programskih sadržaja izvan škole zove se izvanučionička nastava. (HNOS, 2006:14) Tako za izvanučioničku nastavu nastavu kažemo da je to nastava o okolišu, u okolišu i nastava za okoliš, a pod time se misli na temu, mjesto i svrhu nastave. No, isto tako je u upotrebi još uvijek i nazivlje poput: šetnja, posjet, izlet, poučno pješačenje, ekskurzija, nastavna ekskurzija, radna ekskurzija, terenska nastava, nastava izvan učionice, izvanučionička nastava i slično. De Zan (2005:325) jednostavno svu tako ustrojenu nastavu zove izvanučioničkom nastavom, ne obazirući se na njezino mjesto i vrijeme odvijanja.

Velik je broj tema koje se mogu obrađivati izvanučioničkom nastavom, a njezin zadatak može biti istraživanje tla, vode, organizma, izučavanje djelovanja ljudi, te isto tako odnos između ljudi i prirode. Mjesto odvijanja nastave je okoliš, tj. prostor izvan škole, kao što su to: vrt, šuma, livada, obala, kazalište, knjižnica, bolnica, spomenik, tvornica i sl. Dakle, bilo koji oblik nastave koji se odvija izvan škole i učionice i cilj joj je spoznavanje i istraživanje prirodnog okoliša i društvene okoline je izvanučionička nastava. (Kostović – Vranješ, 2015:154).

Izvanučionička nastava je najčešće zanimljivija učenicima, te tako i učinkovitija jer su učenici aktivno uključeni u svaku fazu nastavnog procesa. Opće je poznata činjenica da aktivno sudjelovanje učenika znatno poboljšava učinkovitost nastavnog procesa, odnosno kao što navodi Green (1996:27):

- metodom "reci mi" (verbalne ili vizualne percepcije) upamtimo 15% onoga što naučimo
- metodom "pokaži mi" (vizualne i auditivne percepcije) upamtimo 50% onoga što naučimo
- metodom "uključ me" (sudjelovanje) kojom upamtimo 90% onoga što naučimo, odnosno najbolje naučimo iz onoga što sami kažemo i vidimo.

1.1.1. Važnost izvanučioničke nastave

Učenici izvanučioničkom nastavom stječu iskustva, kako o prirodi i okolišu, tako i o samoj kulturi i kulturnoj baštini (društvenoj okolini), iz "prve ruke", samim njihovim sudjelovanjem i promatranjem. Suvremeni pedagozi ističu da zbog važnosti konteksta i okoliša za učenje je izvanučionička nastava nužna u kreiranju škole za učenje, te da je isto tako neizostavan čimbenik i temelj za primjenu cjelovitog i interdisciplinarnog pristupa u suvremenom odgojno-obrazovnom sustavu (Kostović-Vranješ, 2015:154).

Provođenjem izvanučioničke nastave učenici stječu razna znanja o životu, te isto tako otkrivaju i istražuju razne pojave. Takva nastava potiče aktivno sudjelovanje učenika u nastavi, također djeluje na stvaranje dobrih odnosa kako unutar tako i izvan učionice i škole.

Isto tako jedna od bitnih činjenica je da izvanučioničkom nastavom učenici iskustveno uče svojim aktivnim sudjelovanjem u rješavanju postavljenih problema, te isto tako razvijaju kritičko mišljenje i uočavaju uzročno-posljedične veze samim promatranjem prirodnih pojava.

1.1.2. Zadaća izvanučioničke nastave

Izvanučionička nastava je uspješnija ukoliko učitelji uvažavaju, proučavaju i svako malo unapređuju temeljne zadaće takve vrste nastave. Tako je jedna od zadaća provjeravanje znanja u praksi što znači da učenici svoje znanje trebaju znati upotrijebiti u praktičnom radu (Skok, 2002:13).

Isto tako, jedna od važnih zadaća je i važnost komunikacije. Učitelji trebaju navikavati i učiti komuniciranju izvan učionice, pod time se podrazumijeva komunikacija između učitelja/učiteljica i učenika, te isto tako i komuniciranje između učenika i drugih ljudi (Skok, 2002:13).

Još jedna od zadaća izvanučioničke nastave je upoznavanje učenika s radnim navikama i samostalnim učenjem. Učenike pri tome treba upozoriti na opasnosti na radu, te ih upoznati s pravilima i sredstvima zaštite na radu. Učitelj treba odgojiti i obrazovati učenika za čuvanje okoliša i prirodnih resursa, isto tako ih naviknuti na rad u prirodi (Skok, 2002:13).

Učitelj također upoznaje učenika s kulturnom baštinom, vrijednostima i civilizacijskim dostignućima u Hrvatskoj. Učenike treba naučiti kako se snalaziti u opasnim situacijama kao što su poplave, potresi i požari, isto tako treba ih upoznati sa zagađivanjem okoliša (Skok, 2002:13).

1.1.3. Planiranje i ustrojavanje izvanučioničke nastave

Planiranje svih nastavnih sadržaja i aktivnosti, pa tako i planiranje izvanučioničke nastave nastave odvija se na početku školske godine. Učitelji/učiteljice tada moraju isplanirati sadržaj, način i vrijeme održavanja izvanučioničke nastave. Isto tako, u to planiranje spadaju i financijske, organizacijske i stručne potrebe.

Planiranje i pripremanje je složen proces, a ovisi o raznim čimbenicima, a jedni od njih su: broj učenika, sposobnost i dob učenika, mjesto održavanja, udaljenost od škole, resursi i slično.

Prije nego što učitelj/učiteljica krene u planiranje izvanučioničke nastave moraju poznavati pravila za provedbu izleta i školskih ekskurzija. De Zan (2005:235) navodi da dobra priprema učitelja za izvanučioničku nastavu mora uključivati:

- razradu plana djelovanja
- dogovori sa suradnicima na terenu
- upoznavanje s terenom
- razradu kalendara
- određivanje ciljeva i zadataka izvanučioničke nastave
- razradu financija
- pripremu učenika (o tome mjestu)
- obavijest i dogovor s roditeljima (pristanak)
- organizaciju puta
- određivanje metoda rada
- pripremu materijala
- dogovori o vrednovanju postignuća učenika
- predviđanje mogućih poteškoća
- plan izrade završne prezentacije, izložbe, plakata...
- evaluaciju rezultata

Pri planiranju i ustrojavanju svake izvanučioničke nastave, pa tako i izvanučioničke nastave u prirodi i društvu, razlikujemo tri faze: pripremu, izvođenje i rad u učionici nakon povratka.

Prije same metodičke pripreme učitelj/učiteljica prvo mora riješiti pitanje informiranja učenika, odnosno mora zatražiti pristanak roditelja. Zatim, ukoliko roditelji daju svoj

pristanak učitelj/učiteljica kreće u rješavanje organizacijske pripreme, a to je odabir ponude, organizacija prijevoza, smještaja i drugo, ovisno o kakvoj izvanučioničkoj nastavi se radi.

Metodička priprema odnosi se na upoznavanje mjesta gdje se održava izvanučionička nastava, na pripremanje izvanučioničkih aktivnosti, određivanje zadataka za učenike, pripremanje materijala i pribora, te izrađivanje uputa za rad. Prije samog polaska svakako je dobro da učitelj/učiteljica s učenicima ponovi informacije vezane o mjestu i cilju izvanučioničke nastave, te isto tako i o obvezama i dobrom ponašanju.

U onom trenutku kada učenici sa svojim učiteljima/učiteljicama izađu iz škole počinje izvanučionička nastava. Tada se učenike prvo ponovno, ovaj puta поближе upoznaје s mjestom izvanučioničke nastave, a nakon toga se ponavljaju već utvrđeni ciljevi. Zatim, slijede izvanučioničke aktivnosti, prethodno navedene u planu i programu, tijekom kojih učenici samostalno istražuju na temelju dobivenih zadataka.

Tijekom učenikovih istraživanja učitelj/učiteljica potiče ih na rad, dodatno ih motivira ukoliko primijeti da je to potrebno, potiče ih na uočavanje, bilježenje, fotografiranje, te na skiciranje onoga što je bilo. Tijekom istraživanja dobro je da učitelji/učiteljice puste učenike da sami istražuju i prikupljaju podatke i rješavaju zadane zadatke, no isto tako da pruže pomoć ukoliko je ona potrebna.

Zadnja, treća faza planiranja i ustrojavanja izvanučioničke nastave je rad u učionici (nakon povratka). Jednom kada je izvanučionička nastava završila učitelji/učiteljice se s učenicima vraćaju natrag u učionicu. Učenici kroz razgovor sa svojim učiteljima prvo prolaze kroz svoje doživljaje o svemu što su na izvanučioničkoj nastavi vidjeli i naučili, a nakon toga prelaze na raspravljanje o "problemima".

U ovoj fazi učenici su ti koji imaju "glavnu riječ", te pomoću prezentacija, plakata i sličnog ostalim učenicima, kao i učitelju predstavljaju probleme (i rješenja) zadataka koji su bili zadani. Konačno, na kraju sata učitelj kroz rješavanje radne bilježnice i radnih listića provjerava znanje učenika i samu učinkovitost izvanučioničke nastave.

1.2. VRSTE IZVANUČIONIČKE NASTAVE

Po De Zanu (2005:325), u sklopu izvanučioničke nastave razlikujemo:

- posjet
- izlet
- ekskurziju
- školu u prirodi.

No, osim na mjesto, izvanučioničku školu razlikujemo i s obzirom na:

- dužinu trajanja (jednosatna, dvosatna, poludnevna, višednevna)
- mjesto izvođenja (školsko dvorište, uži zavičaj, širi zavičaj, vrt, muzej, izložba, tvornica, dio Republike Hrvatske)
- sadržaj (mješovite, interdisciplinarne, ekološke, povijesne, biološke, geografske, prometne i dr.)
- metodičku namjenu (uvodna – ekskurzija se obavlja prije obrade teme, ilustrativna – nakon obrade teme, istraživačka – za vrijeme obrade, mješovita)
- broj učenika (cijeli razred, grupa učenika, pojedinačno). (De Zan, 2005:325)

1.2.1. Nastavne posjete

Posjet (tj. nastavni posjet) je nastava u neposrednoj okolini škole, gdje se obrađuje jedna nastavna jedinica, koja može trajati nekoliko minuta, jedan nastavni sata ili dva nastavna sata (De Zan, 2005:325).

Izvođenje takve nastave učenicima će učenje učiniti zanimljivijim i lakšim. Isto tako kroz nastavne posjete učenici sa svojim učiteljima/učiteljicama mogu posjetiti:

- „izvanučionički prostor u školi (školski vrt, školsko igralište, školsko prometno vježbalište)
- prirodne objekte u neposrednom okružju škole (polje, šuma, park, livada, bara, jezero, rijeka, more)

- gospodarske objekte u zavičaju (trgovina, farma, mlin, pilana, tvornica)
- ustanove i komunalne objekte (ambulanta, pošta, općina, muzej, kazalište, kulturni i vjerski spomenici, crkve)“ (Skok, 2002:24)

Nastavna tema, to jest sadržaj predavanja nastavnog sata određuje učiteljima/učiteljicama mjesto izvođenja nastave. Tako prema Skoku (2002:23), mnogo se nastavnih sadržaja može odraditi kroz nastavni posjet, bio to posjet školskom vrtu, školskom igralištu, školskom prometnom vježbalištu ili samom školskom dvorištu.

Također da se kroz nastavni posjet tim mjestima mogu ostvariti temeljne zadaće kao što su: snalaženje u prostoru i vremenu, spoznaja o zakonitostima u prirodi, razvijanje sposobnosti za opažanje izvora znanja, isto tako i, razvijanje ekološke svijesti, stjecanje znanja o zaštiti na radu i higijeni, te razvijanje svijesti o pozitivnom odnosu prema radu. (Skok, 2002:24.)

Prema De Zanu (2005:235) metodička i tehnička priprema za nastavni posjet je slična pripremi nastave u učionici. Prema Skoku (2002:43) postoje tri etape nastave nastavnog posjeta, to su priprema, realizacija i evaluacija nastavnog sata. Kao i općenita godišnja priprema nastavnih sadržaja, i pripremanje nastavnog posjeta započinje izradom godišnjeg plana i programa (Skok, 2002:43).

Učitelj/učiteljica tako osim općenitog nastavnog sadržaja koji će se obrađivati treba odabrati i onaj nastavni sadržaj koji će se ostvariti izvanučioničkom nastavom, bilo kroz nastavni posjet ili neki drugi oblik izvanučioničke nastave, treba odabrati mjesto, te način ostvarivanja nastavnog sadržaja i materijale (Skok, 2002:43).

Osim planiranja nastavnog posjeta, učitelj/učiteljica u prvoj, pripremnoj fazi isto tako mora prije realizacije provjeriti predznanje onih sadržaja koji su predviđeni za obradu kroz nastavnu posjetu, zatim, provjeriti samo mjesto posjete, te zakazati vrijeme ukoliko to mjesto zahtjeva i na kraju kao i kod svake izvanučioničke nastave mora obaviti razgovor s roditeljima (najčešće kroz roditeljski sastanak; traženje pristanka) i naravno, pripremiti zadatke/probleme koje će učenici tijekom posjeta rješavati i uočavati. (Skok, 2002:43, 44)

Nakon toga slijedi druga faza, a to je realizacija. Ona počinje u trenutku kada učitelj s učenicima napusti učionicu. Prije glavnog dijela realizacije učitelj učenicima mora osigurati prijevoz do mjesta gdje će se održati posjet, ukoliko to mjesto nije u blizini škole. Nakon toga slijedi sama realizacija odabrane nastavne jedinice. Tijekom realizacije učitelj je voditelj, dok učenici obavljaju svoje zadatke onako kako je to prije polaska nastavnim materijalom određeno (Skok, 2002:44).

Nakon odrađene nastavne jedinice, nastavni posjet završava i učitelj se s učenicima vraća u učionicu. Tada započinje treća faza, odnosno evaluacija koja označava u isto vrijeme i kraj nastavnog posjeta. U ovoj fazi učitelj dobiva rezultate na ovaj način izvedene učioničke nastave, odnosno procjenjuje jesu li ovako odrađenom nastavnom jedinicom učenici stekli predviđena znanja i sposobnosti. (Skok, 2002:44, 45)

1.2.2. Mjesto izvođenja nastavne posjete u blizini škole

Kao što je prethodno navedeno postoji nekoliko mjesta za odvijanje ove vrste izvanučioničke nastave, to su školsko dvorište, školski park, školski vrt, školsko igralište i školsko prometno vježbalište. Bilo koje od ovih mjesta pogodno je za izvođenje izvanučioničke nastave ukoliko se učitelj dobro pripremi, dobro organizira odabrani nastavni sadržaj i motivira svoje učenike. U ovom poglavlju proći ćemo kroz svako mjesto predviđeno za odvijanje ovog tipa izvanučioničke nastave i prikazati zašto je ono dobro za nastavu. (De Zan, 2005:230)

Pa tako u prvom razredu kroz školsko dvorište učenici mogu pobliže upoznati svako godišnje doba, zatim upoznati školski okoliš i naučiti kako ga održavati čistim, te isto tako, kroz školski prometni poligon, učenici mogu uvježbavati prijelaz preko ceste. Dok, u drugom razredu na primjer u školu im može doći vatrogasac i pokazati učenicima kako se gasi požar, također u drugom razredu učenici već polako mogu učiti kako razvrstavati otpad u za to odgovarajuće spremnike. Zatim, u trećem razredu, kroz nastavu u školskom dvorištu, učenici sa svojim učiteljima mogu učiti strane svijeta, naučiti se koristiti kompasom, izvoditi razne pokuse s vodom i drugo. I na kraju, u četvrtom razredu, u školskom dvorištu mogu upoznati razne vrste biljaka i njihove glavne i sporedne dijelove. (HNOS, De Zan, 2005:230)

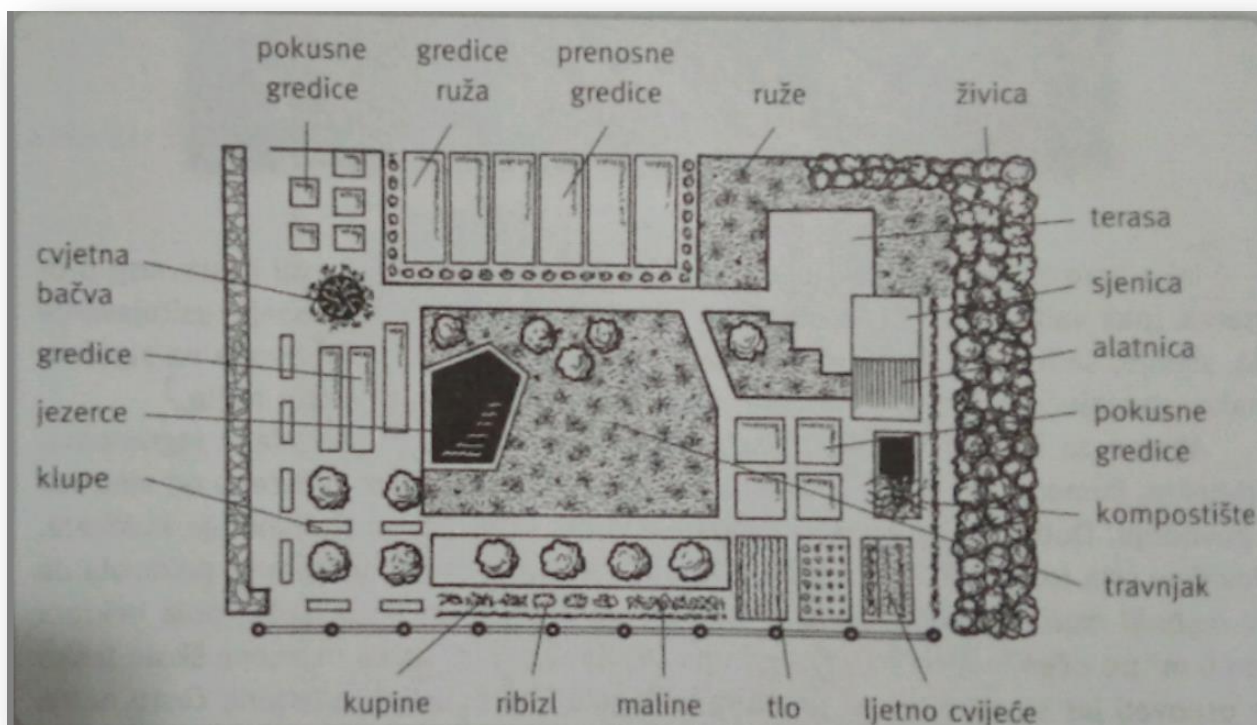
Učenici školske parkove najradije zaobilaze pod izlikom kako nisu zanimljivi, te kako se iz njih ne može ništa naučiti. I najčešće je to i istina. No sada se sve više pridaje veća važnost školskim parkovima kroz sadnju raznih zimzelenih i vazdazelenih drveća, različitih biljaka i voćaka. Tako osim klasično zasađenih voćaka, kruške, jabuke, šljive, trešnje, višnje, bilo bi dobro imati i zasađeno koje drveće kao na primjer hrast, bukvu, lipu, jelu, pa i bor, smreku, te čempres. Osim različitih drveća i voćaka bilo bi dobro i posaditi različite proljetnice kako bi ih učenici znali prepoznati. Te na taj način možemo školski park učiniti zanimljivim za učenike. (De Zan, 2005:230,231.)

Također, osim školskog parka, još jedno zaobilazno mjesto učenicima je i školski vrt. Po De Zanu (2005:232) je školski vrt, kao i učionica, laboratorij, ali koji se nalazi u prirodi i pogodan je za promatranje, izvođenje praktičkih radova, isto tako i za uvođenje učenika u prirodoslovne postupke i znanstvenoistraživački rad učenika. Ovdje učenici razvijaju razne sposobnosti kao što su to:

- točnost
- discipliniranost
- upornost
- sustavnost
- štedljivost
- susretljivost i dr.

Ovdje učenici uz pomoć svojih učitelja/učiteljica pobliže će naučiti i dobiti jasnije spoznaje o građi, hranidbi, rastu i razmnožavanju biljaka, te isto tako o njihovoj ovisnosti o tlu, vodi, svjetlosti i toplini. Osim promatranja biljaka učenici će isto tako naučiti izvoditi određene praktične radove kao što su to kopanje, usitnjavanje tla, sijanje, sađenje, također i presađivanje, plijevljenje, te zalijevanje i druge. (De Zan, 2005:231-233)

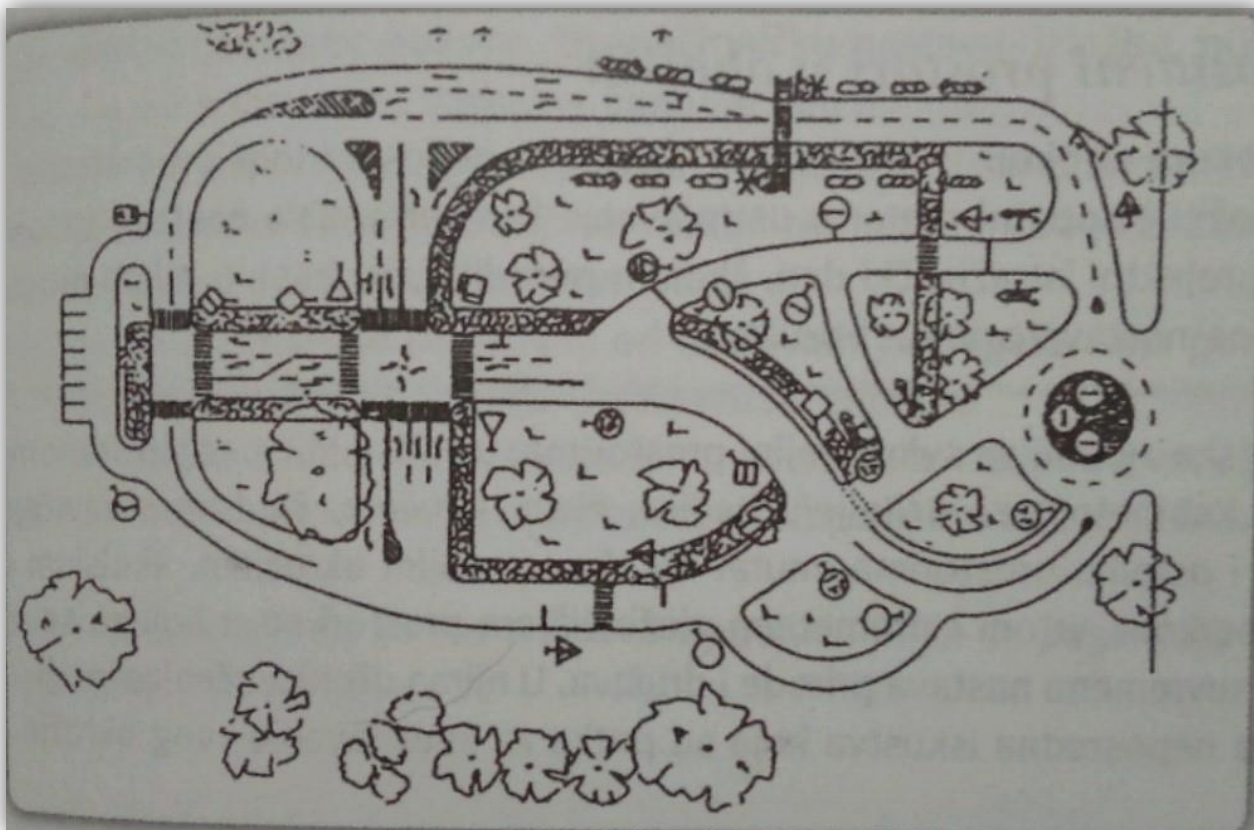
De Zan (2005:234), (slika 1) kako idealni školski vrt obuhvaća: osunčanu učionicu, gredice s kulturnim biljkama, gredice za pokuse, staklenik ili plastenik, pokretne gredice, makroterarij, makroakvarij, cvjetnjak, kamenjar (alpinum), pčelinjak, kuničnjak, golubinjak, voćnjak, hranilište za ptice, sunčani sat, zdenac ili izvod vodovoda, pješčanik, posebne geografske modele, šumski i voćni rasadnik, kompostište, agrotehnički kabinet.

Slika 1 Prikaz školskog vrta (De Zan, 2005:234)

Kada je riječ o ustroju rada trebamo naglasiti kako je dosta složeniji od ustroja nastave koja se izvodi u razredu i to iz razloga što zahtjeva veću i temeljitiju učiteljevu/učiteljičinu pripremu za izvođenje sata. Takva nastava sastoji se od teorijske obrade, to je tako zvani teorijski dio sata, dok je drugi dio sata praktični dio iz razloga što je to dio sata u kojem učenici izvode samostalan praktičan rad, naravno uz pomoć učitelja/učiteljice ukoliko je potrebno. (De Zan, 2005:234)

Osim školskog parka i školskog vrta neke škole imaju, kao dio škole, i školsko prometno vježbalište. „Školsko prometno vježbalište je specijalno uređen prostor na kojemu se izvodi školsko vježbanje ponašanja sudionika u različitim prometnim situacijama.“ (De Zan, 2005:235)

Slika 2 Školsko prometno vježbalište (De Zan, 2005:235)

Školsko prometno vježbalište (Slika 2) služi kako bi učenici što bolje stekli navike prometnog odgoja. Takvo školsko prometno vježbalište sastoji se od izgrađenih asfaltnih staza, isto tako postavljeni su prometni znakovi i na kraju postavljeni su također i semafori za pravilno reguliranje prometa. (De Zan, 2005:235)

No, upoznavanje učenika s prometom ne započinje na školskom prometnom vježbalištu već u učionici, dok nam prometno vježbalište služi kao prostor za provjeru naučenog. U učionici učenici nauče prvo pravila i propise, kao i prometne znakove. Nakon toga na školskom prometnom vježbalištu uvježbavaju naučeno gradivo, dok učitelji/učiteljice provjeravaju jesu li njihovi učenici zaista naučili. (De Zan, 2005:235)

1.2.3. Školski izleti

Prema De Zanu (2005:235), definicija izleta izgleda ovako: „Izletom označavamo poludnevne odlaske izvan školskih prostora radi upoznavanja sadržaja jedne nastavne jedinice

ili više njih.“ Dok HNOS (2006:14) izlet definira ovako: „Školski izlet je poludnevni ili cjelodnevni zajednički odlazak učenika i učitelja u mjestu u kojemu je škola izvan njega, a koji organizira i izvodi škola u svrhu ispunjavanja određenih odgojno – obrazovnih ciljeva i zadaća.“

Priprema za školski izlet nije ni malo jednostavnija od posjeta, već je složenija, kako tehnički tako i metodički. Iz razloga što osim uz motivacijsku i spoznajnu priprema za izlet sadržava još i rekreacijsku sastavnicu. (De Zan, 2005:235) Danas učitelji nastavu kroz školski izlet mogu odrađivati na dva najčešća načina, to su odlazak u muzej i isto tako odlaskom u zoološki vrt. Svaki od ovih izbora ima svoje prednosti i nedostatke.

Skok (2002:20) kao glavnu specifičnost posjetu muzeju navodi ostvarivanje odgojno – obrazovnih ciljeva nastave izvan učionice. Prilikom posjeta muzeju nastava je usmjerena na učenike, te tako učenici zajedno sa svojim učiteljima/učiteljicama mogu posjetiti razne muzeje u kojima mogu puno toga naučiti:

- prirodoslovni muzej – ovdje se učenici upoznaju s prirodnim značajkama
- etnografski muzej – učenici se upoznaju s raznim običajima, nošnjama s različitih prostora Republike Hrvatske, te različitim načinom života
- povijesni muzej – ovdje učenici mogu upoznati pobliže upoznati povijesne događaje i ličnosti
- tehnički muzej – služi za upoznavanje različitih izuma i tehnika koje su se dogodile kroz povijest
- arheološki muzej – učenicima donosi sliku i predodžbu o funkcioniranju starih civilizacija

Prilikom posjeta školskom muzeju uz učitelja trebamo imati također stručnu osobu koja je stručna za ono područje kroz koje predviđeno proći tim posjetom. Stručna osoba isto tako mora poznavati nastavni plan i program škole koja dolazi u školski posjet, no osim toga stručna osoba trebala bi proći i pedagošku izobrazbu. Ukoliko je takva nastava originalna i zanimljiva, te ukoliko potiče radoznalost i zanimanje učenika, tada možemo reći da je takva nastava uspješna.

Tako, za razliku od školskog izleta u muzej, prilikom posjete zoološkom vrtu nastava je usmjerena prema rješavanju i promatranju problema. Najčešće je to osvješćivanje javnosti, pa tako u ovom slučaju, osvješćivanje učenika i njihovih učitelja o problemu ugroženih vrsta u prirodi. Osim problema ugroženih vrsta, učenici razvijaju isto tako, pozitivan stav prema

odnosu prirode i životinja, zatim i pozitivan stav prema brizi i zaštiti okoliša koji znatno utječe na razvoj životinjskih vrsta u prirodi.

Kao i u muzeju, tako i u zoološkom vrtu trebamo imati stručnu osobu koja će učenicima na njima svojstven način otkriti nešto novo, što prije nisu znali i time učenike zainteresirati i za samo gradivo koje bi učili u školi. U zoološkom vrtu će učenici na najbolji mogući način dobiti predodžbu o životinjama, njihovog života u stvarnosti i njihovoj rasprostranjenosti, jesu li koje životinje ugrožene ili nisu, zašto i kako to najbolje i najlakše spriječiti.

Nakon povratka u učionicu, učitelji/učiteljice s učenicima kroz naučeno nastavno gradivo mogu proći još jednom kroz powerpoint prezentacije, izradu plakata, bilo da se radi o školskom izletu u muzej ili zoološki vrt.

1.2.4. Školske ekskurzije

Prema De Zanu (2005:235) ekskurzija je kraće ili duže putovanje koje u sebi sadrži znanstvenu, kulturnu, sportsku ili zabavnu zadaću, ali isto tako i sa zadaćom da učenici u stvarnosti spoznaju predmete i pojave koje inače proučavaju u školi.

Dok je prema HNOS-u (2006:14) školska ekskurzija višednevno putovanje na kojemu se posjećuju prirodna, kulturna, povijesna, sportska i tehnička odredišta izvan škole, u skladu s određenim ciljevima i zadaćama škole.

Osim dobre ideje za ekskurziju, isto tako do pojave raznih čimbenika koji trebaju biti uvaženi i od strane učitelja/učiteljica, i od strane učenika. Prema tome razlikujemo tri vrste čimbenika, to su:

- subjektivni čimbenici
- objektivni čimbenici
- procesni čimbenici.

Subjektivni čimbenici su oni čimbenici koji služe učenicima koji bi htjeli proširiti svoje vidike, ali da pri tome mogu biti slobodni. Također su tu i učitelji i suradnici koji žele da se ekskurzija odvija po predviđenom planu i programu i da se učenicima nešto ne dogodi. Slijedeći čimbenici koji spadaju u subjektivne čimbenike su roditelji, koji žele da, osim da im djeca nešto nauče, da im put bude siguran, da sve prođe po planu, te da se sretno vrate kući. Kao još jedan od subjektivnih čimbenika je i vozač, te zadnji čimbenik je također osoblje hotela. (Skok, 2002.:82)

Kao jedan od objektivnih čimbenika školske ekskurzije je sama škola koja prema svom nastavnom planu i programu traži ostvarivanje cilja uz, naravno, poštivanje svih pravila i zakona. Tu je, također, i agencija koja je samo posrednik između škole i hotela, i njen cilj je ostvarivanje što veće zarade. Zadnji objektivni čimbenik je hotel. On, naravno, traži poštivanje svih pravila hotela, maksimalno naplaćuje usluge, te tako radi promidžbu samog poduzeća. (Skok, 2002:82)

Treća vrsta čimbenika školske ekskurzije su procesni čimbenici. To su neplanski čimbenici, oni čimbenici koji mogu ili ne mogu ugroziti plan same školske ekskurzije. Primjer takvih čimbenika su:

- vremenske (ne)prilike na koje učitelji/učiteljice ne mogu utjecati
- tehnički problemi
- kontakt učenika sa slučajnim osobama
- nepredviđeno ponašanje učenika
- bolesti učenika
- iznimne prirodne pojave i društvena događanja
- djelovanje terorističkih skupina. (Skok, 2002:83, 84)

Nakon planiranja i pripremanja školske ekskurzije, iduće što slijedi je izvođenje ekskurzije. Ono počinje smještanjem učenika u autobus. Prije samog polaska autobusa učitelj/učiteljica mora provjeriti jesu li svi učenici na broju, te im dati kratke informacije o putu. Tijekom cijelog putovanja učitelj mora paziti na sigurnost svojih učenika. Osim toga, učitelj treba paziti na zdravlje svojih učenika, te im svaki dan ispuniti zanimljivim sadržajima, isto tako, radi sigurnosti svojih učenika, ne smije im dopustiti da se odaljavaju od grupe.

Zadnja etapa školskih ekskurzija je samo vrednovanje školske ekskurzije. Ono se provodi na razini cijelog razreda i škole. Tu učitelji prethodno moraju napraviti analizu tijeka vođenja ekskurzije, zatim, analizu ostvarivanja samog plana i programa školske ekskurzije. Pri dolasku kući, na kraju ekskurzije, učenici spontano iznose sve dojmove koje su stekli prilikom ekskurzije, dok učitelji prihvaćaju sva pitanja i primjedbe ukoliko postoje. Također, na samom kraju prilikom dolaska u školu nakon obavljene školske ekskurzije, učitelji sa svojim učenicima mogu memorizirati viđeno i stečeno znanje. To mogu napraviti putem plakata, powerpoint prezentacija ili materijala s ekskurzije.

1.2.5. Škola u prirodi

„Škola u prirodi se u nas najčešće ustrojava za učenike/učenice jednog razreda izvan mjesta stalnog boravka (planini ili moru) u trajanju od jednog do dva tjedna.“ (De Zan, 2005:326)

Kao i školski posjet, ekskurzija i izlet, tako i škola u prirodi ima svoj nastavni cilj. Njezin cilj je povezivanje teorije koju učenici uče s praktičnim radom, zatim, osim toga, i poboljšanje zdravlja, razvoj fizičkog i psihosocijalnog stanja učenika. Škola u prirodi isto tako, ima obrazovne, odgojne, kulturne, rekreacijske i zabavne aktivnosti. (De Zan, 2005: 326)

Pripremanje škole u prirodi nije ni malo lagana, naprotiv, to jedan od najsloženijih odgojno-obrazovnih procesa, te zato je potrebno sve etape škole u prirodi detaljno smisliti. Pripreme bi trebale biti gotove prije samog polaska, kao i svi potrebni materijali, bilo da su pripremljeni za nastavu ili za učeničke slobodne aktivnosti. (De Zan, 2005: 326)

Škola u prirodi, kao i školski posjet, ekskurzija i izlet ima svoje tri faze, priprema, izvođenje i evaluacija. Prva faza, priprema, počinje, naravno, na početku školske godine izrađujući godišnji plan. Tada učitelji utvrđuju plan i program koji je vremenski raspoređen, isto tako tada utvrđuju nastavne aktivnosti, metode i materijale (De Zan, 2005: 326).

Slijedeća etapa je izvođenje škole u prirodi. U toj etapi učitelji moraju voditi brigu o svojim učenicima cijelo vrijeme, no isto tako im moraju biti dostupni. U ovoj etapi učitelji/učiteljice trebaju konstantno pratiti svakog učenika, također slušati njihove želje i na kraju pružiti im pomoć u rješavanju zadanih zadataka ukoliko im pomoć zatreba (De Zan, 2005: 326).

I na posljetku, posljednja faza, kao i kod ekskurzije, izleta i školskog posjeta je evaluacija. Ovaj puta je to evaluacija škole u prirodi. Ona počinje pri samom povratku kući sa održane škole u prirodi, gdje učenici već u autobusu iznose svoje doživljaje i komentare. Prvog dana, nakon što se s učenicima vrate u školu, učitelji/učiteljice bi trebali napraviti procjenu uspješnosti odrađene škole u prirodi. Trebaju se uočiti prednosti i nedostaci, te ih iskoristiti za buduće organiziranje škole u prirodi (De Zan, 2005: 326).

1.3 ODVIJANJE NASTAVE PRIRODE I DRUŠTVA U ZOOLOŠKOM VRTU – U SVIJETU

1.3.1 Zoološki vrt u Dublinu (Irska)

1.3.1.1 Povijest zoološkog vrta

Dublinski zoološki vrt otvoren je 1831. godine. U to vrijeme prostirao se na pet jutara zemlje, imao je dva čuvara i u njemu su bile smještene dvije životinje. Prva životinja dovedena u dublinski zoološki vrt bila je svinja. Godine 1986. po prvi puta se u dublinskom zoološkom vrtu počela odvijati nastava prirode i društva. ([http 65](#))

Slika 3 Dio unutrašnjosti zoološkog vrta u Dublinu (Irska) ([http 67](#))

1.3.1.2 Dobne skupine edukacijske nastave u zoološkom vrtu

Edukacijski programi nude se za sve učeničke dobne skupine, počevši od onih vrtićke dobi, pa sve do srednje škole. Također se nude edukacijski programi za roditelje i njihovu djecu, te isto tako programi cjeloživotnog učenja za starije osobe. ([http 65](#))

Ne postoji dobna granica kada su u pitanju edukacijski programi, ali ih najčešće pohađaju učenici u dobi od četiri, pa sve do sedamnaest godina starosti. ([http 65](#))

1.3.1.3 Tijek nastave u zoološkom vrtu

Stručno osoblje, to jest učitelji koji su zaduženi za osmišljavanje i provođenje edukacijskih programa u zoološkom vrtu dolaze iz različitih sredina, kako osnovnih i srednjih škola, tako i sa samom zoološkom pozadinom. ([http 65](#))

Osim stručnog osoblja i učitelja, u osmišljavanju i provođenju edukacijskih programa sudjeluju i volonteri. ([http 65](#))

1.3.1.4 Posvajanje životinja

Dublinski zoološki vrt posvajanje životinja nudi putem zoološke maloprodajne trgovine i svoje web stranice. Trgovina, kao i web stranica, nude nekoliko životinja na izbor za posvajanje. Postoje dva tipa posvajanja, to su:

- animal adoption box
- standardni paket za posvajanje (standard adoption pack). (tablica 1) ([http 65](#))

Tablica 1 Pregled popisa životinja koje se nude za posvajanje u zoološkom vrtu kroz dva tipa posvajanja ([http 65](#))

STANDARD ADOPTION PACK		ANIMAL ADOPTION BOX	
IME ŽIVOTINJE	SLIKA	IME ŽIVOTINJE	SLIKA
Zapadno nizinska gorila		Pingvin	

<p>Žirafa</p>		<p>Slon</p>	
<p>Kalifornijski tuljan</p>			
<p>Tigar</p>			
<p>Čimpanza</p>			
<p>Južni bijeli nosorog</p>			
<p>Orangutan</p>			

Snježni leopard	
Crvena panda	

Ponuđeni paketi za posvajanje u sebi sadržavaju:

- certifikat o posvojenju
- isprintanu sliku posvojene životinje
- plišanu igračku posvojene životinje
- € 100 Sunway voucher
- jednu besplatnu ulaznicu za dijete ili odraslu osobu
- karticu zahvale za usvajanje s podacima o usvojenoj vrsti u zoološkom vrtu u Dublinu i divljini ([http 65](http://65))

1.3.2 Zoološki vrt u Švedskoj

Prva organizirana nastava za učenike u zoološkom vrtu Skansen, u Švedskoj bila je 1970. godine, zatim, isto tako, 1977. godine. Prva nastava bila je organizirana za četvrti razred osnovne škole. Godine 1983. u zoološkom vrtu bila su organizirana tri edukacijska programa, a jedan od programa bio je organiziran za učenike u dobi od sedamnaest do devetnaest godina. ([http 66](#))

Godine 1989. te obrazovne programe počeli su nazivati ZOO – škola, te je tako Skansen bio prvi zoološki vrt u Švedskoj, koji je osim klasičnih posjeta sadržavao i školske obrazovne programe. Nakon 1989. godine zoološki vrt imao je mnogo organiziranih obrazovnih programa, organiziranih za djecu od tri godine, pa sve do organiziranih obrazovnih programa za odrasle. ([http 66](#))

Zadnjih par godina Skansen je u sklopu organiziranih obrazovnih programa imao organiziranih dvadeset pet različitih životinjskih programa i dvadeset pet različitih kulturnih obrazovnih programa. Osoblje zaduženo za organiziranje obrazovnih programa u zoološkom vrtu Skansen sastoji se od tri zoologa i 4 učitelja. ([http 66](#))

Kao i u većini svjetskih zooloških vrtova, i u zoološkom vrtu Skansen posjetitelji, osim klasičnog posjeta, različitih edukativnih radionica, imaju i za mogućnost posvojiti neku od životinja. Životinje koje se mogu posvojiti su:

- zmija
- divlja svinja
- zec
- kukci. ([http 66](#))

Za razliku od nekih svjetskih zooloških vrtova, gdje država ne pokriva financijsko stanje zoološkog vrta¹, Švedska država financijska stanja svojih zooloških vrtova pokriva. Jedna četvrtina novčane podrške od države odlazi humanitarnoj organizaciji Skansen za održavanje zoološkog vrta. ([http 66](#))

¹ Dublin Zoo

1.4 ODVIJANJE NASTAVE PRIRODE I DRUŠTVA U ZOOLOŠKOM VRTU U REPUBLICI HRVATSKOJ

I u Republici Hrvatskoj danas, osim za zabavu, zoološki vrtovi počeli služiti za razna istraživanja. Osim istraživanja u zoološkim vrtovima se sve više obraća pozornost i na edukaciju učenika, bilo da se radi o učenicima osnovnih ili srednjih škola, ili čak studenata raznih fakulteta ([http 69](#)).

Sve više se unutar zooloških vrtova organiziraju razne radionice, za učenike, ali i za njihove učitelje/učiteljice, pa i za samo osoblje zooloških vrtova. Tako u Republici Hrvatskoj postoji sveukupno sedam zooloških vrtova:

- Safari park Brijuni
- Križevačko čuvalište tigrova
- Zoološki vrt obitelji Bizik
- Zoološki vrt i akvarij grada Osijeka
- Prirodoslovni muzej i zoološki vrt grada Splita
- Zoološki vrt grada Zagreba
- Zoološki vrt obitelji Milec ([http 69](#))

Od ovih sedam "zooloških vrtova" imamo jedan safari park, jedno čuvalište tigrova za koje bi mogli reći kako je to zapravo i mini zoološki vrt, te pet zooloških vrtova, od kojih su dva privatna. Od svih sedam zooloških vrtova sa sigurnošću možemo reći da tri zoološka vrta, Safari park Brijuni, Zoološki vrtovi u Osijeku i Zagrebu, imaju raznovrstan edukativni program, bilo da je namijenjen vrtićkom, osnovnoškolskom ili studentskom uzrastu. ([http 69](#))

1.4.1 Zoološki vrt u Osijeku

1.4.1.1 Povijest zoološkog vrta

Osječki zoološki vrt smješten je obali rijeke Drave. Odvojen je od grada i buke, pun zelenila i svježeg zraka, te ga to čini idealnim mjestom za život životinja, ali i odmor i opuštanje čovjeka. Zoološki vrt u Osijeku otvoren je 1955. godine. Sa svojih jedanaest hektara, sto osam životinjskih vrsta i tisuću osamsto jedinki zoološki vrt grada Osijeka je najveći i najprostraniji zoološki vrt u Hrvatskoj. Od samog osnutka osječki zoološki vrt imao je veliki broj zadataka s naglaskom na edukaciju učenika, ali isto tako i za zabavnu svrhu, a danas njegova uloga obuhvaća slijedeće:

- nabavku, uzgoj i njegovanje domaćih i stranih životinja
- izgradnju i održavanje brojnih akvarija i terarija
- osnivanje zoološkog muzeja
- izgradnju zabavnog parka unutar zoološkog vrta
- prijevoza zoološkim vrtom
- razmjenu životinja s drugim zoološkim vrtovima bilo u zemlji ili inozemstvu
- suradnju s drugim zoološkim vrtovima i znanstvenim institucijama ([http 63](#)).

1.4.1.2 Posjet i odvijanje nastave u zoološkom vrtu

Zoološki vrt grada Osijeka jedan je od onih zooloških vrtova koji u Republici Hrvatskoj imaju raznovrstan edukacijski program kroz edukativne radionice. Takve edukativne radionice održavaju se, kako u edukacijskoj učionici Zoološkog vrta Osijek, tako i u vanjskom vrtu. Radionice su raspoređene po dobnim skupinama, dok se edukacijski programi i teme mogu osmisliti i samim time uskladiti s nastavnim planom i programom. ([http 63](#))

Edukacijske teme odabiru učitelji/učiteljice u dogovoru sa stručnom osobom. Sama edukacijska učionica opremljena je životinjskim preparatima potrebnim za interaktivne radionice, zatim, tehničkim pomagalima, te također sa svim uredskim materijalima. ([http 63](#))

Edukativni programi osječkog zoološkog vrta pružaju nezaboravan doživljaj životinjskog svijeta na zabavan i interaktivan način. Nastavni sadržaji koji se provode sastoje se od puno praktičnog rada učenika, ali isto tako i igre i zabave. Osim tijekom školske nastavne godine, zoološki vrt grada Osijeka i tijekom školskih praznika organizira proljetnu, ljetnu i zimsku školu kako bi učenici u mogli nesmetano u svakom trenutku istraživati na otvorenome, zatim naučiti o divljim životinjama, te se na kraju družiti i pri tome se dobro zabaviti. ([http 63](#))

Edukativni ciljevi zoološkog vrta grada Osijeka su:

- stjecanje osnovnih znanja o biologiji životinja i njihovih staništa
- podizanje svijesti o dobrobiti i zaštiti životinja
- upoznavanje prirodnog ponašanja divljih životinja
- podizanje svijesti o očuvanju životinjskih vrsta i gubitku njihovih staništa
- učenje o životinjskom i biljnom svijetu močvarnih staništa
- stvaranju pozitivnih stavova prema životinjama i prirodi. ([http 63](#))

1.4.1.3 Posvajanje životinja i novčana podrška grada

Zoološki vrt Osijek od 2011. godine uvodi posvojenje životinja. Posvojenjem se omogućava zdravstvena zaštita, hrana, ali i dobrobit životinje. Posvojena životinja ostaje u svojoj nastambi i ne može se nositi kući. Posvojenje isto tako jednogodišnje i nemože se produžiti. Jedna životinjska vrsta može imati više posvojitelja. Isto tako, postoji mogućnost da cijeli školski razred može posvojiti određenu vrstu. ([http 63](#))

Ukoliko posvojena životinja ode u drugi zoološki vrt radi zamjene ili uginje postoji mogućnost odabira druge vrste, u tom slučaju posvojitelji će svakako biti obaviješteni. Isto tako, svakim posvojiteljima su na raspolaganju tri paketa posvajanja:

- brončani posvojitelj
- srebrni posvojitelj
- zlatni posvojitelj. ([http 63](#))

Osim samih posvojitelja u brizi za zoološki vrt i životinje koje žive u njemu, pa tako i za mogućnost odvijanja nastavnih sadržaja i edukativnih programa, sudjeluje i sam grad s donacijom oko četiri milijuna kuna godišnje. ([http 63](#))

1.4.2 Zoološki vrt u Zagrebu

Osim osječkog, jedan od najposjećenijih zooloških vrtova u Republici Hrvatskoj je zagrebački zoološki vrt. Kao i osječki, i zagrebački zoološki vrt ima mogućnost odvijanja izvanučioničke nastave kroz razne edukacijske programe i igre. ([http 64](#))

Najveći broj edukativnih programa zoološkog vrta u Zagrebu namijenjeni su školskim grupama, od predškolske dobi, preko osnovne škole i na kraju srednjoj školi. Sastoje se od sudjelovanja učenika, praktičnog rada, igre sa životinjama, zatim korištenja raznih modela i preparata, te na kraju i zanimljivih prezentacija. Na taj način obrađuju se prirodoslovne teme, ali i teme ostalih odgojno-obrazovnih područja kao i one međupredmetne. ([http 64](#))

Edukacijski programi su, kao i u zoološkom vrtu u Osijeku, usklađeni s nastavnim planom i programom, te isto tako s nacionalnim okvirnim kurikulumom. Osmislili su ih stručnjaci prirodoslovnih, društvenih i pedagoških znanosti.. Ti obrazovni programi usmjereni su ka razvijanju:

- osnovnih kompetencija u prirodoslovlju

- matematičkih kompetencija
- korištenja informacijsko – komunikacijskih tehnologija
- organiziranju informacija za samostalno učenje i učenje u skupini
- pismene i usmene komunikacije na materinjem jeziku
- razumijevanju i izražavanju na stranim jezicima
- ostvarivanja ideja u djelo. ([http 64](#))

1.4.2.1 Obrazovni programi zoološkog vrta u Zagrebu

Za razliku od programa zoološkog vrta u Osijeku, zagrebački zoološki vrt razlikuje četiri tipa obrazovnih programa:

- opći programi
- izvanučionička nastava
- izvanučionička nastava – ekološki programi
- tematski programi. ([http 64](#))

Opći programi su programi koji su u skladu s općim ciljevima nastave prirode i društva, prirode i biologije. Oni uvode učenike u svijet životinja. Osim toga zoološki vrt ispunjavaju raznim zanimljivostima o životinjama, ali isto tako učenike uče uloziti zooloških vrtova u suvremenom društvu. ([http 64](#))

Izvanučionička nastava sastoji se od programa koji su osmišljeni kao izvanučionička nastava satkana od dva ili više nastavnih predmeta, ali isto tako i međupredmetnih tema. Nude potpuno drugačiji pregled nastavnog sadržaja s puno praktičnog rada. Oni se mogu biti uvod u nastavnu jedinicu, zatim, njezina obrada, naposljetku, mogu se koristiti kao vježbe i ponavljanje. ([http 64](#))

Izvanučionička nastava s naglaskom na ekološke programe, sastoji se od programa vezanih za ekološke teme koje se nalaze u planu i programu škole. Takvi programi žele kod učenika razvijati odgovorni odnos prema očuvanju okoliša. Kao i sami izvanučionički programi, i ovi programi mogu biti uvod u temu, obrada nastavne jedinice, zatim vježbanje i ponavljanje. ([http 64](#))

Četvrti tip obrazovnih programa su tematski programi. Oni tematski način detaljno obrađuju specijalizirane teme iz područja biologije i srodnih znanosti. Ti programi imaju za cilj kod učenika razvijati donošenje osviještenih i odgovornih odluka. (http 64)

1.4.2.2 Posvajanje životinja

Kao i zoološki vrt u Osijeku, tako i zoološki vrt grada Zagreba, također ima mogućnost posvajanja životinja. Za razliku od osječkog u zagrebačkom zoološkom vrtu imamo četiri mogućnosti posvajanja:

- brončani posvojitelj
- srebrni posvojitelj
- zlatni posvojitelj
- VIP posvojitelj (http 64)

Također kao i u svim zoološkim vrtovima, tako i u zagrebačkom zoološkom vrtu ukoliko se dogodi da posvojena životinja bude na razmjeni u drugom zoološkom vrtu ili zbog nekih drugih razloga ne bude na listi za posvajanje posvojitelji će biti obaviješteni, i isto tako svaka životinja može imati više od jednog posvojitelja. (http 64)

1.5 Ciljevi istraživanja

Glavni cilj ovoga istraživanja je ustanoviti koliko su učitelji u Osijeku spremni i zainteresirani za izvođenje izvanučioničke nastave u Zoološkom vrtu u Osijeku.

Kroz ovo istraživanje nastojala sam odgovoriti na iduća pitanja (prilog 1):

1. Da li učitelji u Osijeku provode izvanučioničku nastavu u zoološkom vrtu i koliko često?
2. Da li smatraju da je takva nastava kvalitetna i poželjna?
3. Trebaju li učitelji više održavati takvu nastavu?

4 METODOLOGIJA RADA

4.1 Ispitanici i postupak prikupljanja podataka

Ispitanici u ovom istraživanju bili su učitelji razredne nastave koji su u 2018. godini, izvanučioničku nastavu odradili kroz posjet zoološkom vrtu u Osijeku (tablica 5), to su:

- O. Š. Bartola Kašića, Vinkovci
- O. Š. Franje Krežme, Osijek
- O. Š. Ivana Filipovića, Osijek
- O. Š. Grigor Vitez, Osijek
- O. Š. Zrinski, Nuštar
- O. Š. Jagode Truhelke, Osijek
- O. Š. Ljudevit Gaj, Sarvaš
- O. Š. Šećerana
- O. Š. Mate Lovraka, Vladislavci
- O. Š. Antunovac
- O. Š. Korog
- O. Š. Svete Ane, Osijek

- O. Š. Dobriša Cesarić, Osijek
- O. Š. Tordinci i P. Š. Antin

Od ukupno 14 učitelja/učiteljica u navedenim školama anketu je ispunilo 7 učitelja/učiteljica. Osim toga, kroz analizu kurikuluma prikupljeni su podaci za sve osnovne škole na području Osječko – baranjske županije (Tablica 2 u Prilogu 2), a korišteni su i podaci o posjetima Zoološkom vrtu u Osijeku preuzete na <http> 63..

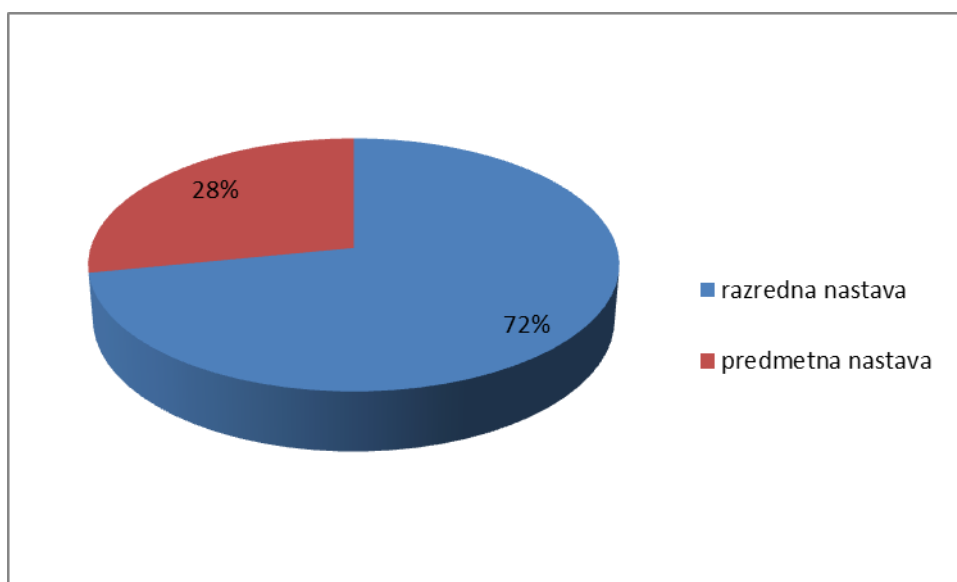
Osim toga, glavni mjerni instrument ovog istraživanja bila je kratka anketa sastavljena od tri pitanja kroz koja su učitelji/učiteljice razredne nastave mogli iznijeti svoja mišljenja o izvanučioničkoj nastavi u zoološkom vrtu. Izabrani su učitelji/učiteljice iz osnovnih škola koje su protekle, 2018. godine u zoološkom vrtu u Osijeku, u sklopu izvanučioničke nastave odradili nastavni posjet Zoološkom vrtu Osijek (Tablica 3). Cijeli anketni upitnik prikazan je u Prilogu 1, a glavna pitanja bila su:

1. Izvodite li Vi sa svojim učenicima/učenicama izvanučioničku nastavu u zoološkom vrtu? Koliko često?
2. Smatrate li da je takva nastava uopće poželjna?
3. Trebaju li nove generacije učitelja/učiteljica više održavati takvu vrstu nastave (nego što su to radile dosadašnje generacije učitelja/učiteljica)?

5 REZULTATI ISTRAŽIVANJA

5.1 Posjeti škola i fakulteta osječkom zoološkom vrtu u 2018. g.

Tijekom 2018. godine, osječki zoološki vrt posjetilo je ukupno 27 osnovnih škola, kako razredne, tako i predmetne nastave, te jedan fakultet (tablica 3). Od 27 osnovnih škola, u prethodnoj godini za 23 škole (72%) posjet Zoološkom vrtu u Osijeku došli su učenici razredne nastave, a preostalih devet (28%) škola Zoološki vrt posjetili su učenici predmetne nastave (slika 4).

Slika 4 Posjet osnovnih škola osječkom zoološkom vrtu u 2018. godini

Nadalje, iz 23 osnovne škole, 12 je prvih razreda posjetilo je osječki zoološki vrt. 6 drugih razreda, četiri trećih razreda i 9 četvrtih razreda.

U prošloj godini su tako edukativne radionice u zoološkom vrtu, 2018. godine bile najposjećenije u proljetnim mjesecima, što možemo vidjeti iz tablice (tablica 4):

Tablica 2 Vremenska posjećenost zoološkog vrta grada Osijeka (<http> 63)

MJESEC	DJEČJE ULAZNICE	ODRASLI	UKUPNO	EDUKACIJA
Siječanj	523	1006	1529	131
Veljača	69	254	323	
Ožujak	872	1551	2423	38
Travanj	5196	10158	15354	189
Svibanj	4689	6628	11317	342
Lipanj	2765	4166	6931	326
Srpanj	2288	4420	6708	156
Kolovoz	2287	4741	7028	
Rujan	1898	4142	6040	60
Listopad	2588	4129	6717	146
Studeneni	660	1540	2200	20
Prosinac	125	303	428	
UKUPNO	23960	43038	66998	1408

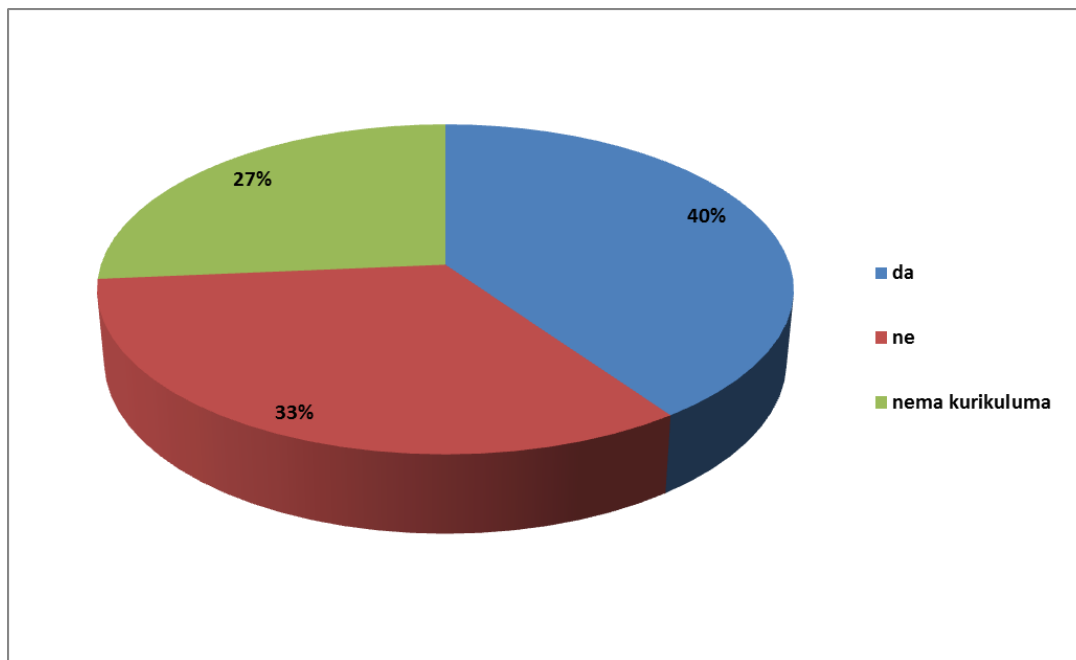
Analizirajući dobne skupine polaznika obrazovnog programa, uvjerljivo je najviše učenika iz osnovnih škola iz Osijeka, ali i okolice. Također, pored osnovnoškolaca i vrtičaraca, bilo je na edukaciji i nešto učenika srednjih škola, te studenata s Poljoprivrednog fakulteta iz Osijeka, što također možemo vidjeti iz tablice (tablica 5):

Tablica 3 Prikaz dobnih skupina polaznika obrazovnih programa u zoološkom vrtu u Osijeku (<http> 63)

DATUM	ŠKOLA	RAZRED	BROJ UČENIKA
28.3.2018.	O.Š. Jarmina	5. i 6. razred	40 učenika
9.4.2018.	Poljoprivredni fakultet Osijek	1. godina	9 studenata
11.4.2018.	O.Š. Šećerana	7. razred	30 učenika
30.4.2018.	O.Š.P.Š. Turanovac	4. razred	22 učenika
30.4.2018.	O.Š. Fra Kaje Adžića, Rešetari	3. i 4. razred	45 učenika
3.5.2018.	O.Š. Ivankovo	3. i 4. razred	60 učenika
4.5.2018.	O.Š. Suhopolje	4. razred	51 učenik
4.5.2018.	O.Š. Bartola Kašića, Vinkovci	4. razred	50 učenika
9.5.2018.	O.Š. Franje Krežme, Osijek	1. razred	14 učenika
10.5.2018.	O.Š. Ivana Filipovića, Osijek	4. razred	50 učenika
11.5.2018.	O.Š. Grigor Vitez, Osijek	1. razred	35 učenika
17.5.2018.	O.Š. Bilje	6.-8. razred	50 učenika
17.5.2018.	O.Š. Zrinski, Nuštar	1. razred	49 učenika
25.5.2018.	O.Š. Jagode Truhelke, Osijek	1. razred	58 učenika
28.5.2018.	O.Š. Lovas, Mitnica	7. razred	32 učenika
30.5.2018.	O.Š. Ljudevit Gaj, Sarvaš	1. razred	24 učenika

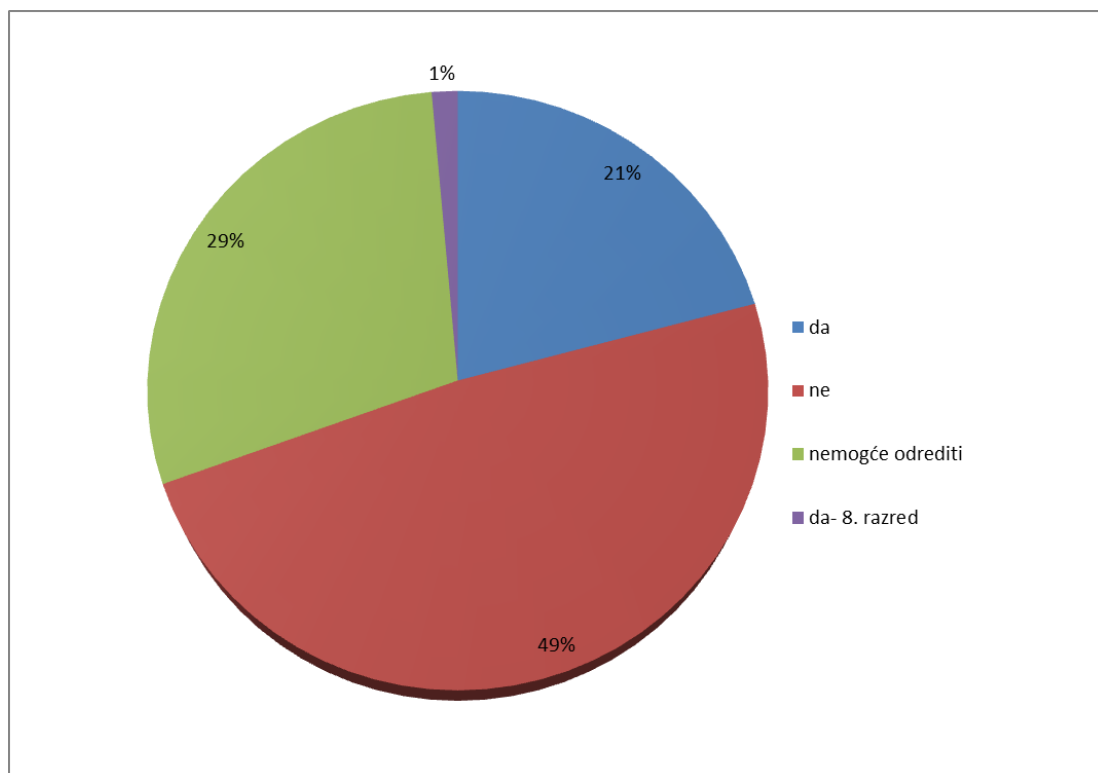
5.6.2018.	O.Š. Šećerana	1. i 2. razred	68 učenika
5.6.2018.	O.Š. Mate Lovraka, Vladislavci	2. i 5. razred	45 učenika
5.6.2018.	O.Š. A.G. Matoš, Vinkovci	2. razred	65 učenika
6.6.2018.	O.Š. Antunovac	1. razred	39 učenika
6.6.2018.	O.Š. Korog	1.-8. razred	21 učenik
8.6.2018.	O.Š. Svete Ane, Osijek	1. razred	51 učenik
12.6.2018.	O.Š. Dobriša Cesarić, Osijek	1. razred	38 učenika
12.6.2018.	O.Š. Ivana Kukuljevića, Belišće	2. razred	84 učenika
15.6.2018.	O.Š. Tin Ujević, Osijek	1. razred	20 učenika
13.9.2018.	O.Š. Retfala, Osijek	4. razredi	60 učenika
12.10.2018	O.Š. Vladimir Becić, Osijek	5. razred	30 učenika
15.10.2018.	O.Š. Jagode Truhelke, Osijek	5. razred	58 učenika
19.10.2018.	O.Š. Tordinci i PŠ Antin	1.-4. razred	62 učenika
16.11.2018.	O.Š. Tin Ujević, Osijek	8. razred	21 učenik

5.2 Održavanje izvanučioničke nastave u osnovnim školama grada Osijeka u 2018. g. prema školskih kurikulumima

Slika 5 Zastupljenost posjeta zoološkom vrtu prema školskom kurikulumu osnovnih škola (N=72) Osječko-baranjske županije u školskoj godini 2017./2018.g.

Od ukupno 72 osnovne škole Osječko – baranjske županije (Slika 5, Tablica 2 u Prilogu 2), školski kurikulum za školsku godinu 2018./2019. bio je dostupan za ukupno 53 škole, te je ukupno 40% škola imalo predviđen posjet nekom od zooloških vrtova, dok u 33% škola nije bio predviđen posjet zoološkom vrtu. Dakle, za 19 (27%) osnovnih škola Osječko – baranjske županije nije se moglo odrediti da li su imali predviđen posjet nekom od zooloških vrtova zbog nemogućnosti pristupa kurikulumu.

Slika 6 Organizirana izvanučionička nastava u zoološkom vrtu prilikom posjeta

Od ukupno 53 kurikuluma može se iščitati da se u 16 škola, 21%, odrađuje izvanučionička nastava u zoološkom vrtu, dok je u 49%, tj. 35 škola posjeta zoološkom vrtu bio organiziran kao klasičan posjet zoološkom vrtu (Slika 6).

Na pitanja iz ankete (vidi Metodologiju), od ukupno 14 učitelja/učiteljica razredne nastave koje sam zamolila da ispune anketu, 7 učitelja/učiteljica nije odgovorilo dok je šest učitelja/učiteljica odgovorilo da sa svojim učenicima rado izvodi izvanučioničku nastavu u zoološkom vrtu. Od preostalih učitelja/učiteljica, jedan ispitanik izjavio/-la je kako zasigurno ne izvodi izvanučioničku nastavu u zoološkom vrtu.

Na dalje, samo 50% učitelja/učiteljica smatra da je izvanučionička nastava u zoološkom vrtu itekako poželjna kada je u pitanju rad s djecom u školi, a preostalih 50% učitelja/učiteljica ne možemo sa sigurnošću reći niti da takvu vrstu nastave smatraju poželjnom, niti da je smatraju nepoželjnom.

Od ukupno 7 učitelja/učiteljica, koji su odgovorili na anketu, 36% izjavilo je kako smatraju da nove generacije učitelja/učiteljica trebaju više održavati takvu nastavu. Dok je preostalih 14% učitelja/učiteljica na treće pitanje dalo negativan odgovor, odnosno smatraju kako nove generacije učitelja/učiteljica ne trebaju izvanučioničku nastavu u zoološkom vrtu održavati više nego što su to radile dosadašnje generacije učitelja/učiteljica.

6 RASPRAVA

Iako su se zoološki vrtovi osim za razonodu i razna istraživanja počeli koristiti i u edukacijske svrhe, još uvijek se nastava ne održava toliko u zoološkim vrtovima kao što bi možda to bilo poželjno. Prema izjavama ispitanih učitelja/učiteljica smatram da još uvijek učitelji/učiteljice više preferiraju odraditi klasičnu nastavu, nego nastavno gradivo organizirati u zoološkom vrtu.

Kako bi se izvanučionička nastava u zoološkom vrtu odvila što bolje i kako bi bila što uspješnija učitelji/učiteljice trebaju znati koje gradivo mogu odabrati za takvu vrstu nastave, kada je najbolje vrijeme da se provede, isto tako moraju paziti na vremensko razdoblje kojim raspolažu, kao i na financijske mogućnosti, kako škole, tako i učenika odnosno njihovih roditelja, a i organizacijske mogućnosti zoološkog vrta kojeg planiraju posjetiti. Naime, učitelji/učiteljice trebaju biti sigurni da su odabrali pravo mjesto za izvođenje određene nastavne jedinice kroz izvanučioničku nastavu.

Isto tako, osim učitelja/učiteljica, osoblje zoološkog vrta isto tako mora proći kroz detaljnu pripremu prije samog izvođenja izvanučioničke nastave. Zoološki vrt trebao bi se pobrinuti da ima stručnu osobu koja je osposobljena kako teorijskim podacima, tako i pedagoški, za izvođenje nastave. Isto tako trebao bi imati prostor koji je prilagođen dobi učenika, te da je taj isti prostor prilagođen za izvođenje nastave.

Stručna osoba, osim teorijskog znanja, trebala bi biti metodički i pedagoški osviještena. Trebala bi znati organizirati nastavu, trebala bi znati prilagoditi nastavni sadržaj kurikuluma s teorijom koju posjeduje. Osim toga, stručna osoba bi trebala biti u stanju izdvojiti bitne podatke za izvanučioničku nastavu, te te iste podatke svesti na informacije i zadatke koje će učenici rješavati. Također bi trebala biti u stanju izvanučioničku nastavu organizirati na smislen i zanimljiv način, primjeren učeničkoj dobi. Na kraju, stručna osoba trebala bi biti strpljiva i ljubazna u davanju novih informacija i objašnjavanju zadataka učenicima/učenicama.

Ti problemi danas dovode do podjele mišljenja kada je pitanje izvodi li se izvanučionička nastava u zoološkim dovoljno ili bi se trebala početi izvoditi češće. Dok jedni učitelji/učiteljice imaju pozitivan stav oko izvođenja izvanučioničke nastave u zoološkom vrtu

i žele je izvoditi više: „Svakako. U dosadašnjim kurikulumima malo je sadržaja o životinjama, a djeci su jako zanimljive.“.

Drugi učitelji/učiteljice ipak smatraju da je dosadašnje izvođenje izvanučioničke nastave u zoološkim vrtovima dovoljno kako bi učenici naučili gradivo: “Ne treba pretjerivati. Smatram da je generacijski dovoljno, pogotovo ako ste dosta udaljeni od zoološkog vrta.“

Osobno smatram kako je izvanučionička nastava u zoološkom vrtu korisna i važna jer će učenici neke informacije naučiti “iz prve ruke”, isto tako upoznati se sa životinjama koje inače ne bi imali prilike vidjeti i naučiti nešto novo o istim.

Izjava jedne učiteljice najbolje govori o važnosti izvanučioničke nastave organizirane u zoološkom vrtu: „Smatram da je jer se djeci približi način vođenja brige o životinjama, kao i sam život životinja. Djeca imaju priliku dodirnuti životinje i suzbiti predrasude o opasnim životinjama.“

Osim pozitivnih strana, koje su naveli ispitani učitelji/učiteljice, izjavili su kako i takva nastava ima i svoju negativnu stranu. Kao negativan razlog izvođenja izvanučionične nastave u zoološkom vrtu učitelji/učiteljice naveli su dugu materijalnu pripremu nastave, kratko vrijeme izvođenja nastavnih jedinica, te financijske izdatke koje izvanučionička nastava u zoološkom vrtu zahtjeva.

7 ZAKLJUČAK

Kroz ovaj diplomski rad provedeno je istraživanje usmjereno na organiziranje i izvođenje izvanučioničke nastave u zoološkom vrtu u Osječko-baranjskoj županiji. Istraživanje je provedeno kratkim anketiranjem učitelja/učiteljica razredne nastave i analizom svih kurikuluma osnovnih škola Osječko – baranjske županije.

Istraživanje je pokazalo kako su učitelji/učiteljice zainteresirani za odlazak u zoološki vrt, ali nažalost još uvijek samo kao klasičan posjet, a ne kao izvanučionička nastava. Ispitani učitelji/učiteljice kao razlog tomu naveli su zahtjevnu materijalna i financijsku pripremu, kratko vrijeme odrađivanja nastavne jedinice i slično.

Smatram kako ipak te razloge učitelji/učiteljice ne bi trebali gledati kao prepreku, već kao priliku za daljnjim učenjem i poboljšanjem kako svoga rada, tako i rada svojih učenika.

8 LITERATURA

1. De Zan, I. (2005). *Metodika nastave prirode i društva*. Zagreb: Školska knjiga.
2. Greene, B. (1996). *Nove paradigme za stvaranje kvalitetnih škola*. Zagreb: Alineja.
3. Husanović – Pejnović, D. (2011). *Održivi razvoj i izvanučionička nastava u zavičaju*. Zagreb: Školska knjiga.
4. Kostović – Vranješ, V. (2015). *Metodika nastave predmeta prirodoslovnog područja*. Zagreb: Školska knjiga.
5. *Nastavni plan i program za osnovnu školu*. (2006). Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa RH.
6. Pejić – Papak, P. (2016). *Izvanastavne aktivnosti u suvremenoj školi*. Zagreb: Školska knjiga.
7. Skok, P. (2002). *Izvanučionička nastava*. Zagreb: Pedagoški servis.
8. (http 1) <http://www.obz.hr/index.php/osnovne-skole> (preuzeto 10. 7. 2019.)
9. (http 2) <http://www.os-amihanovica-os.skole.hr/> (preuzeto 10. 7. 2019.)
10. (http 3) http://www.os-mladost-os.skole.hr/nastava/skolski_kurikulum (preuzeto 10. 7. 2019.)
11. (http 4) <http://www.os-fkfrankopana-os.skole.hr/> (preuzeto 10. 7. 2019.)
12. (http 5) <http://www.os-vijenac-os.skole.hr/> (preuzeto 10. 7. 2019.)
13. (http 6) <http://www.os-jtruhelke-os.skole.hr/> (preuzeto 10. 7. 2019.)
14. (http 7) <http://os-ljgaja-os.skole.hr/> (preuzeto 10. 7. 2019.)
15. (http 8) <http://www.os-tujevic-os.skole.hr/> (preuzeto 10. 7. 2019.)
16. (http 9) <http://www.os-asenoa-os.skole.hr/> (preuzeto 10. 7. 2019.)
17. (http 10) <http://www.os-dcesaric-os.skole.hr/> (preuzeto 10. 7. 2019.)
18. (http 11) <http://www.os-ifilipovica-os.skole.hr/> (preuzeto 10. 7. 2019.)
19. (http 12) <http://www.os-retfala-os.skole.hr/> (preuzeto 10. 7. 2019.)
20. (http 13) <http://www.os-visnjevac.skole.hr/> (preuzeto 10. 7. 2019.)
21. (http 14) <http://www.os-josipovac.skole.hr/> (preuzeto 10. 7. 2019.)
22. (http 15) <http://www.os-tenja.skole.hr/> (preuzeto 10. 7. 2019.)
23. (http 16) <http://www.centar-istark-os.skole.hr/> (preuzeto 10. 7. 2019.)
24. (http 17) <http://www.os-mkrleze-cepin.skole.hr/> (preuzeto 10. 7. 2019.)

25. (http 18) <http://www.os-vnazor-cepin.skole.hr/> (preuzeto 10. 7. 2019.)
26. (http 19) <http://www.os-mlovraka-vladislavci.skole.hr/> (preuzeto 10. 7. 2019.)
27. (http 20) <http://www.os-mcepelica-vuka.skole.hr/kurikulum> (preuzeto 10. 7. 2019.)
28. (http 21) <http://www.osantunovac.hr/> (preuzeto 10. 7. 2019.)
29. (http 22) <http://www.os-bijelo-brdo.skole.hr/> (preuzeto 10. 7. 2019.)
30. (http 23) <http://www.os-dalj.skole.hr/> (preuzeto 10. 7. 2019.)
31. (http 24) <http://www.os-ernestinovo.skole.hr/> (preuzeto 10. 7. 2019.)
32. (http 25) <http://www.os-laslovo-korog.skole.hr/> (preuzeto 10. 7. 2019.)
33. (http 26) <http://www.os-aharambasica-donjimiholjac.skole.hr/> (preuzeto 10. 7. 2019.)
34. (http 27) <http://www.os-hrvatskisokol-podgajcipodravski.skole.hr/> (preuzeto 10. 7. 2019.)
35. (http 28) <http://www.os-mgubec-magadenovac.skole.hr/> (preuzeto 10. 7. 2019.)
36. (http 29) <http://www.os-astarcevetica-viljevo.skole.hr/> (preuzeto 10. 7. 2019.)
37. (http 30) <http://www.os-drenje.skole.hr/> (preuzeto 10. 7. 2019.)
38. (http 31) <http://www.os-selci-djakovacki.skole.hr/> (preuzeto 10. 7. 2019.)
39. (http 32) <http://www.os-gorjani.skole.hr/> (preuzeto 10. 7. 2019.)
40. (http 33) <http://www.os-jkozarac-josipovac-punitovacki.skole.hr/> (preuzeto 10. 7. 2019.)
41. (http 34) <http://www.os-sskranjcevic-levanjska-varos.skole.hr/> (preuzeto 10. 7. 2019.)
42. (http 35) <http://www.os-mgubec-piskorevci.skole.hr/> (preuzeto 11. 7. 2019.)
43. (http 36) <http://www.os-jkozarca-semeljci.skole.hr/> (preuzeto 11. 7. 2019.)
44. (http 37) <http://www.os-ibmazuranic-strizivojna.skole.hr/> (preuzeto 11. 7. 2019.)
45. (http 38) <http://www.os-jjstrossmayer-trnava.skole.hr/> (preuzeto 11. 7. 2019.)
46. (http 39) <http://www.os-lbotic-viskovci.skole.hr/> (preuzeto 11. 7. 2019.)
47. (http 40) <http://www.os-bklaica-bizovac.skole.hr/> (preuzeto 11. 7. 2019.)
48. (http 41) <http://www.os-ikukuljevica-belisce.skole.hr/> (preuzeto 11. 7. 2019.)
49. (http 42) <https://oskatancic.hr/> (preuzeto 11. 7. 2019.)
50. (http 43) <http://www.os-petrijevci.skole.hr/> (preuzeto 11. 7. 2019.)
51. (http 44) <http://www.os-ibmazuranic-koska.skole.hr/> (preuzeto 11. 7. 2019.)
52. (http 45) <http://www.os-ladimirevci.skole.hr/> (preuzeto 11. 7. 2019.)
53. (http 46) <http://www.os-dpejacevic-na.skole.hr/> (preuzeto 11. 7. 2019.)
54. (http 47) <http://www.os-kralja-tomislava-na.skole.hr/> (preuzeto 11. 7. 2019.)
55. (http 48) <http://www.os-jjstrossmayera-djurdjenovac.skole.hr/> (preuzeto 11. 7. 2019.)
56. (http 49) <http://www.os-hjuhna-podgorac.skole.hr/> (preuzeto 11. 7. 2019.)

57. (http 50) <http://www.os-ibslovak-jelisavac.skole.hr/> (preuzeto 11. 7. 2019.)
58. (http 51) <http://www.os-vnazora-fericanci.skole.hr/> (preuzeto 11. 7. 2019.)
59. (http 52) <http://www.os-drftudjman-beli-manastir.skole.hr/> (preuzeto 11. 7. 2019.)
60. (http 53) <http://www.os-bilje.skole.hr/> (preuzeto 11. 7. 2019.)
61. (http 54) <http://www.os-darda.skole.hr/> (preuzeto 11. 7. 2019.)
62. (http 55) <http://www.os-draz.skole.hr/> (preuzeto 11. 7. 2019.)
63. (http 56) <http://www.os-jagodnjak.skole.hr/> (preuzeto 11. 7. 2019.)
64. (http 57) <http://www.os-knezevi-vinogradi.skole.hr/> (preuzeto 11. 7. 2019.)
65. (http 58) <http://www.os-popovac.skole.hr/> (preuzeto 11. 7. 2019.)
66. (http 59) <http://www.os-secerana.skole.hr/> (preuzeto 11. 7. 2019.)
67. (http 60) <http://www.os-lug.skole.hr/> (preuzeto 11. 7. 2019.)
68. (http 61) <https://kontesadora.hr/> (preuzeto 11. 7. 2019.)
69. (http 62) <http://www.os-satnicadjakovacka.skole.hr/> (preuzeto 11. 7. 2019.)
70. (http 63) <http://www.zoo-osijek.hr/hr/> (preuzeto 11. 7. 2019.)
71. (http 64) <https://zoo.hr/> (preuzeto 11. 7. 2019.)
72. (http 65) <https://www.dublinzoo.ie/> (preuzeto 11. 7. 2019.)
73. (http 66) <https://www.skansen.se/en/welcome-to-skansen> (preuzeto 11. 7. 2019.)
74. (http 67)
<https://img.resized.co/lovindublin.com/eyJkYXRhIjoie1widXJsXCI6XCJodHRwczpcXFwvXFxcL3MzLWV1LXdlc3QtMS5hbWF6b25hd3MuY29tXFxcL3BwbHVzLmltYWdlcy5sb3ZpbmR1Ymtpbi5jb2IcXFwvdXBsb2Fkc1xcXC9pbWFnZXNcXFwvX3JlbGF0ZWRFbnRyeUltYWdlMnhcXFwvRHFVibGlulVpvyby5QTkdclixcIndpZHRoXCI6NzM2LFwiaGVpZ2h0XCI6NDEyLWFwiZGVmYXVsdFwiOlwiaHR0cHM6XFxcL1xcXC9kMjZoZTAzOGE3MGRncy5jbG91ZGZyb250Lm5ldFxcXC93cC1jb250ZW50XFxcL3RoZW1lc1xcXC9sb3ZpbxcXC9hc3NldHNcXFwvW1nXFxcL2NhemQtZGVmYXVsdC1sb3Zpb1kdWJsaW4ucG5nXCJ9IiwiaGFzaCI6IjY2Y3NTQ4YjlkYjA3ZGQzMGE1MWJlYjRmNjY0NDY1YzlmMdc0NGQifQ==/10-reasons-why-dublin-zoo-is-absolutely-deadly.PNG>
75. (http 68) https://hr.wikipedia.org/wiki/Zoolo%C5%A1ki_vrt (preuzeto 11.7.2019.)
76. (http 69)
https://hr.wikipedia.org/wiki/Kategorija:Zoolo%C5%A1ki_vrtovi_u_Hrvatskoj
(preuzeto 11.7.2019.)

9 POPIS SLIKA

Slika 1 Prikaz školskog vrta (De Zan, 2005:234)	19
Slika 2 Školsko prometno vježbalište (De Zan, 2005:235).....	20
Slika 3 Dio unutrašnjosti zoološkog vrta u Dublinu (Irska) (http 67).....	25
Slika 4 Posjet osnovnih škola osječkom zoološkom vrtu u 2018. godini	38
Slika 5 Zastupljenost posjeta zoološkom vrtu prema školskom kurikulumu osnovnih škola (N=72) Osječko-baranjske županije u školskoj godini 2017./2018.g.	41
Slika 6 Organizirana izvanučionička nastava u zoološkom vrtu prilikom posjeta.....	42

10 POPIS TABLICA

Tablica 1 Pregled popisa životinja koje se nude za posvajanje u zoološkom vrtu kroz dva tipa posvajanja.....	26
Tablica 2 Popis svih osnovnih škola u Osječko - baranjskoj županiji za koje je iz kurikuluma utvrđeno da li posjećuju zoološki vrt i da li održavaju izvanučioničku nastavu u zoološkom vrtu	Error! Bookmark not defined.
Tablica 3 Dobne skupine i brojevi učenika koji su tijekom 2018. g. posjetili zoološki vrt u Osijeku (http 63).....	Error! Bookmark not defined.
Tablica 4 Vremenska posjećenost zoološkog vrta grada Osijeka	39
Tablica 5 Prikaz dobnih skupina polaznika obrazovnih programa u zoološkom vrtu u Osijeku...	39

11 PRILOZI

ANKETNI LISTIĆ

Poštovani, ovu anketu provodi studentica Stela Đuđik sa odjela za nastavničke studije u Gospiću Sveučilišta u Zadru, za potrebe izrade diplomskog rada s temom "Izvanučionička nastava prirode i društva u zoološkom vrtu". Anketa je anonimna i koristit će se za navedenu svrhu. Sve što trebate je ukratko odgovoriti na tri pitanja.

Zahvaljujem se na suradnji.

- 12 Izvodite li Vi sa svojim učenicima/učenicama izvanučioničku nastavu u zoološkom vrtu? Koliko često?
- 13 Smatrate li da je takva nastava uopće poželjna?
- 14 Trebaju li nove generacije učitelja/učiteljica više održavati takvu vrstu nastave (nego što su to radile dosadašnje generacije učitelja/učiteljica)?

REDNI BROJ	NAZIV ŠKOLE	POSJET ZOOLOŠKOM VRTU	IZVANUČIONIČKA NASTAVA U ZOOLOŠKOM VRTU
1	Osnovna škola Svete Ane u Osijeku, Osijek	DA	DA
2	Osnovna škola Vladimira Becića, Osijek	DA	DA
3	Osnovna škola Franje Krežme, Osijek	DA	NE
4	Osnovna škola Antuna Mihanovića, Osijek	NEMA KURIKULUMA	
5	Osnovna škola "Mladost", Osijek	NE	NE
6	Osnovna škola Frana Krste Frankopana, Osijek	DA	NE
7	Osnovna škola Vijenac, Osijek	NE	NE
8	Osnovna škola Jagode Truhelke, Osijek	DA	DA
9	Osnovna škola Ljudevita Gaja, Osijek	DA	DA
10	Osnovna škola "Tin Ujević", Osijek	NE	NE
11	Osnovna škola "Grigor Vitez", Osijek	DA	NE
12	Osnovna škola August Šenoa, Osijek	DA	-
13	Osnovna škola "Dobriša Cesarić", Osijek	NEMA KURIKULUMA	
14	Osnovna škola Ivana Filipovića, Osijek	DA	-
15	Osnovna škola "Retfala", Osijek	DA	DA
16	Osnovna škola Višnjevac, Višnjevac	DA	DA
17	Osnovna škola Josipovac, Josipovac	NEMA KURIKULUMA	
18	Osnovna škola Tenja, Tenja	DA	DA (8. razred)
19	Centar za odgoj i obrazovanje 'Ivan	NE	NE

Štark', Osijek			
20	Prosvjetno-kulturni centar Mađara u Republici Hrvatskoj, Osijek	NEMA KURIKULUMA	
21	Osnovna škola Miroslava Krleže, Čepin	DA	DA (predmetna nastava)
22	Osnovna škola Vladimir Nazor, Čepin	NEMA KURIKULUMA	
23	Osnovna škola Mate Lovraka, Vladislavci	DA	DA
24	Osnovna škola Milka Cepelića, Vuka	NEMA KURIKULUMA	
25	Osnovna škola "Antunovac", Antunovac	NEMA KURIKULUMA	
26	Osnovna škola Bijelo Brdo, Bijelo Brdo	DA	DA
27	Osnovna škola Dalj, Dalj	NE	NE
28	Osnovna škola Ernestinovo, Ernestinovo	DA	DA
29	Osnovna škola Laslovo, Laslovo	NE	NE
30	Osnovna škola "August Harambašić", Donji Miholjac	DA	DA
31	Osnovna škola "Hrvatski sokol", Podgajci Podravski	NEMA KURIKULUMA	
32	Osnovna škola "Matija Gubec", Magadenovac	NEMA KURIKULUMA	
33	Osnovna škola Ante Starčević, Viljevo	NEMA KURIKULUMA	
34	Osnova škola Budrovci, Budrovci	DA	NE
35	Osnovna škola "Ivan Goran Kovačić", Đakovo	DA	NE
36	Osnovna škola Josipa Antuna Čolnīća, Đakovo	DA	NE
37	Osnovna škola Josipa Antuna	DA	NE

Čolnica, Đakovo			
38	Osnovna škola Drenje, Drenje	NE	NE
39	Osnovna škola Đakovački Selci, Selci Đakovački	DA	DA
40	Osnovna škola Gorjani, Gorjani	NE	NE
41	Osnovna škola 'Josip Kozarac', Josipovac Punitovački	NE	NE
42	Osnovna škola "Silvije Strahimir Kranjčević" , Levanjska Varoš	NE	NE
43	Osnovna škola Matija Gubec, Piškorevci	NE	NE
44	Osnovna škola Josipa Kozarca, Semeljci	NE	NE
45	Osnovna škola "Ivana Brlić Mažuranić" , Strizivojna	NE	NE
46	Osnovna škola Josipa Jurja Strossmayera, Trnava	NE	NE
47	Osnovna škola Luka Botić, Viškovci	NE	NE
48	Osnovna škola Bratoljuba Klaića, Bizovac	NE	NE
49	Osnovna škola Ivana Kukuljevića, Belišće	NEMA KURIKULUMA	
50	Osnovna škola Matije Petra Katančića, Valpovo	NEMA KURIKULUMA	
51	Osnovna škola Petrijevcu, Petrijevcu	NE	NE
52	Osnovna škole Ivane Brlić Mažuranić, Koška	NEMA KURIKULUMA	
53	OSNOVNA ŠKOLA LADIMIREVCI	NEMA KURIKULUMA	
54	Osnovna škola Dore Pejačević Našice, Našice	NE	NE
55	Osnovna škola kralja Tomislava, Našice	DA	NE

56	Osnovna škola Josipa Jurja Strossmayera, Đurđenovac	DA	NE
57	Osnovna škola Hinka Juhna Podgorač, Podgorač	NE	NE
58	Osnovna škola Ivana Brnjika Slovaka, Jelisavac	NE	NE
59	Osnovna škola Vladimira Nazora, Feričanci	NEMA KURIKULUMA	
60	Osnovna škola 'Dr. Franjo Tuđman', Beli Manastir	DA	NE
61	Osnovna škola Bilje, Bilje	DA	DA
62	Osnovna škola "Matija Gubec", Čeminac	NEMA KURIKULUMA	
63	Osnovna škola Darda, Darda	DA	NE
64	Osnovna škola Draž, Draž	NEMA KURIKULUMA	
65	Osnovna škola Jagodnjak, Jagodnjak	NEMA KURIKULUMA	
66	Osnovna škola Kneževi Vinogradi, Kneževi Vinogradi	NE	NE
67	Osnovna škola Popovac, Popovac	NE	NE
68	Osnovna škola Šećerana, Šećerana	DA	DA
69	Osnovna škola Zmajevac, Zmajevac	NEMA KURIKULUMA	
70	Osnovna škola Lug, Lug	NE	NE
71	Osnovna glazbena škola "Kontesa Dora" , Našice	NE	NE
72	Osnovna škola Satnica Đakovačka, Satnica Đakovačka	DA	DA